

Výchova a vzdělávání v orientálních despociích a antice

Michal Šimáně

simane@mendelu.cz

Institut celoživotního vzdělávání

Mendelova univerzita v Brně

www.icv.mendelu.cz

- MENDELU
- Institut
- celoživotního
- vzdělávání

Pravěk

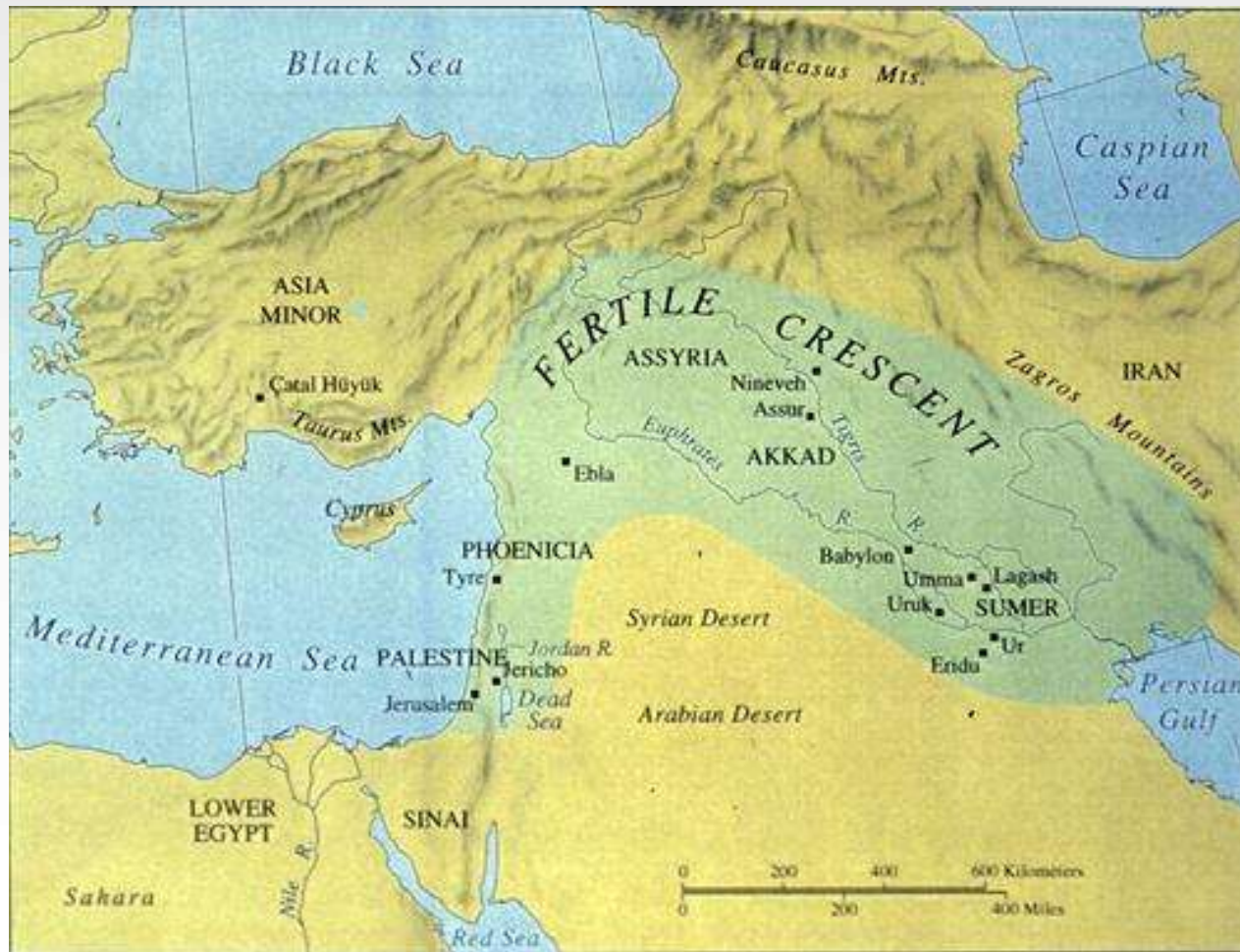
- Osvojování dovedností dospělých.
- Výchova všestranná prostřednictvím nápodoby.
- Zpočátku jednotná – stejná pro chlapce i dívky.



-
- Dokladem pouze archeologické vykopávky.



Orientální despocie



Počátek 3. tisíciletí př. Kr.

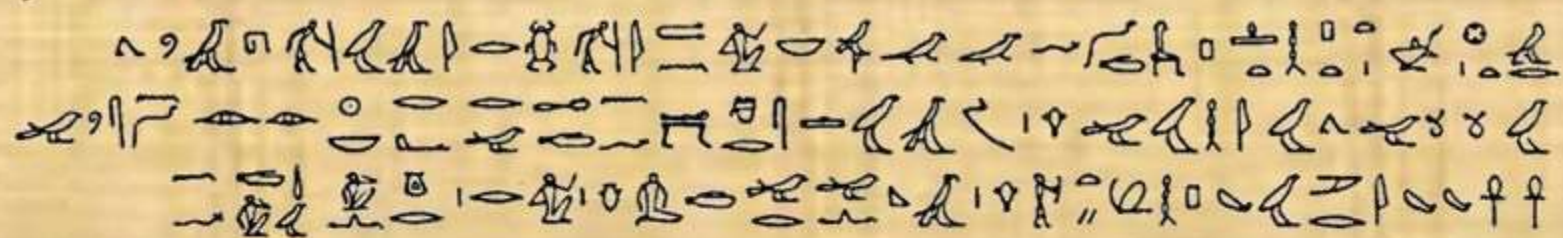
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

Orientální despocie

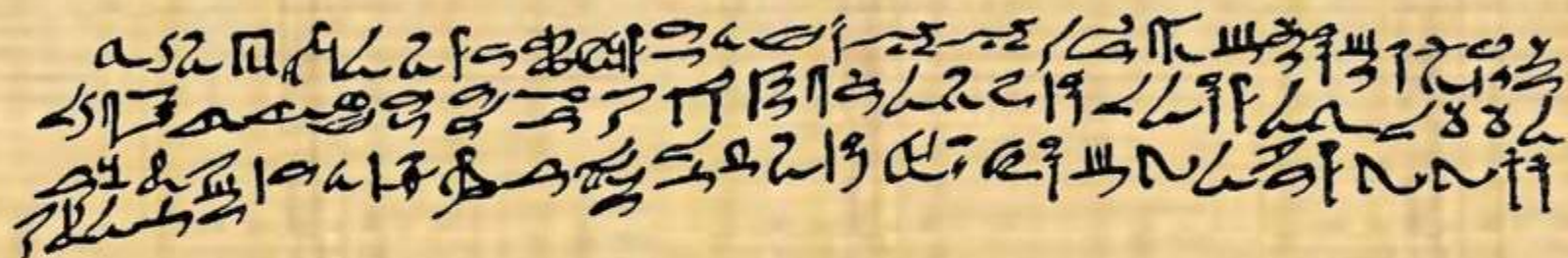
■ Egypt

- Podobné jako v Mezopotámii
- Úplné vzdělání pouze pro kněží a vladaře
- Znalost čtení a psaní ovšem rozšířena i v nižších vrstvách
- Cílem výchovy: úcta k pravdě a řádu
- Důraz kladen na pamětní učení (memorování „svatých“ textů)

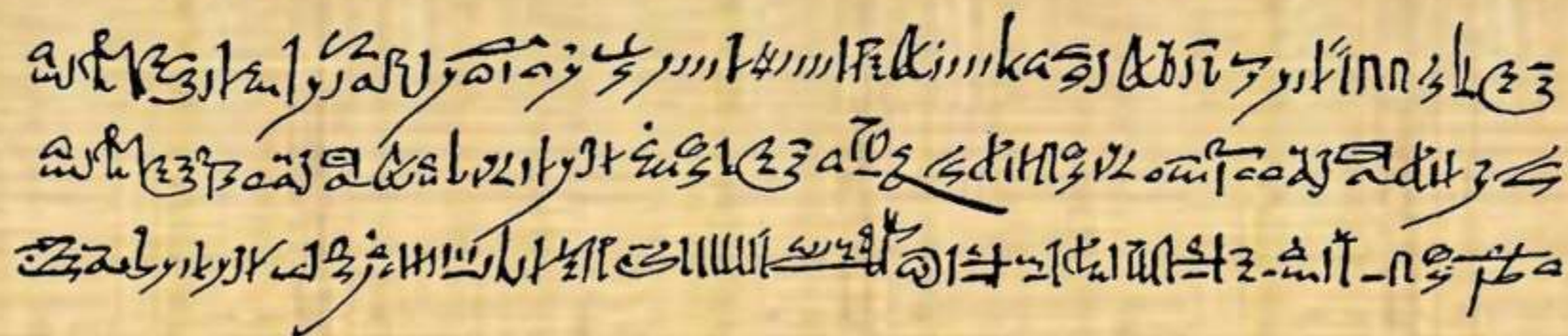




Hieroglyfické písmo – svaté písmo chrámů – 3 200 př. Kr.

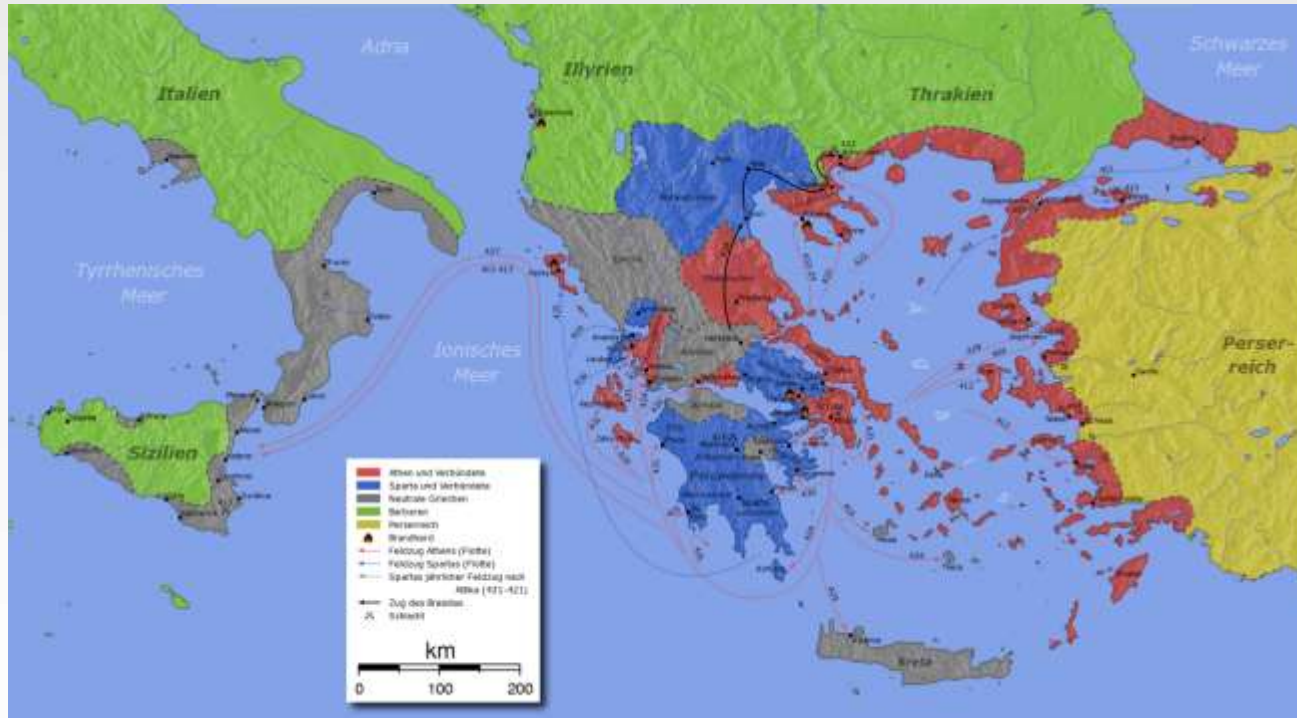


Hieratické písmo – kněžské písmo – 3 100 př. Kr.



Démotické písmo – lidové písmo – 8. st. př. Kr.

Výchova a vzdělávání v antickém Řecku

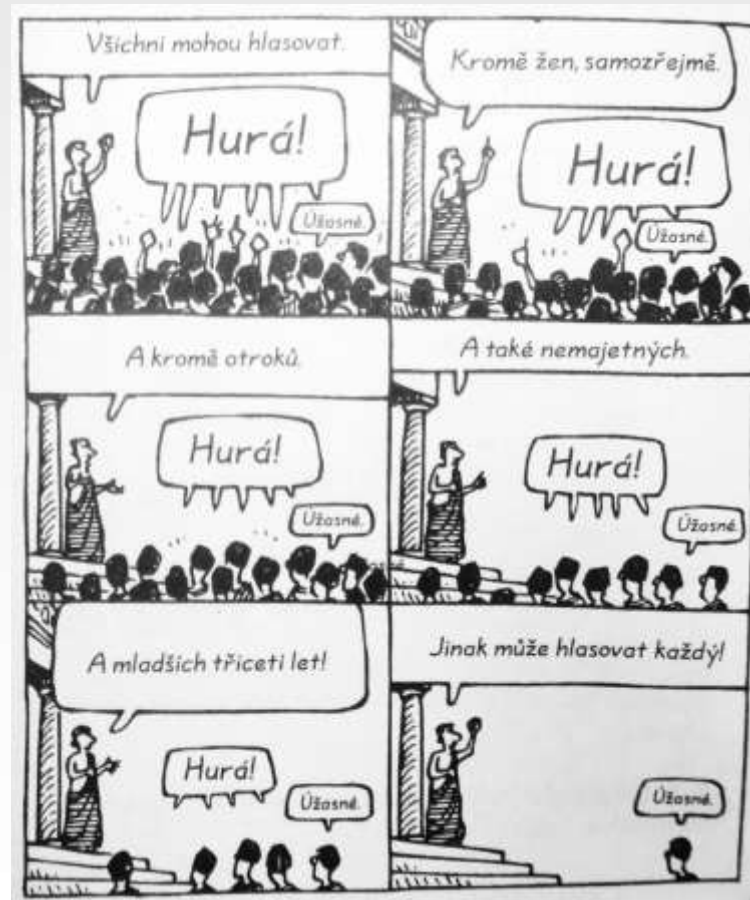


- **Řecko – perské války** (499-448 př. Kr.)
- **Periklovo Řecko** (461-429 př. Kr.) – *zlaté období řecké kultury* (Sokrates, Sofokles, Aischylos, Euripidés)
- **Peloponéská válka** (431-404 př. Kr.)
- **Alexandr Makedonský** (do r. 323 př. Kr.) – *následuje Helénské období*
- **Dobytí Řecka Římem** (146 př. Kr.)

Rysy řecké výchovy a vzdělávání

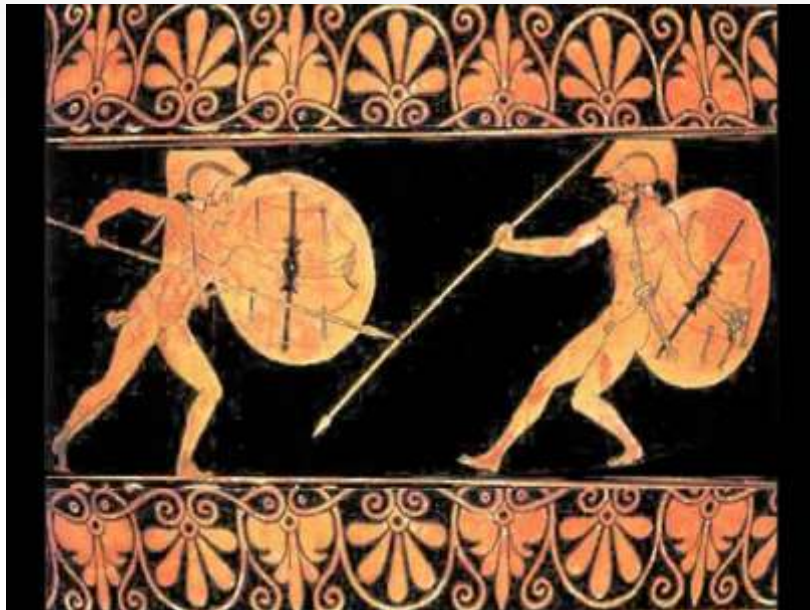
- **Svoboda, nezávislost:**

- učení je tím lepší a plodnější, čím je svobodnější, nezávislejší
- Omezeno ovšem pouze na svobodné občany.
- Demokracie v Řecku = pojem relativní;
 - jsou z ní vyloučeni otroci, ženy, nemajetní atd. (Délös)



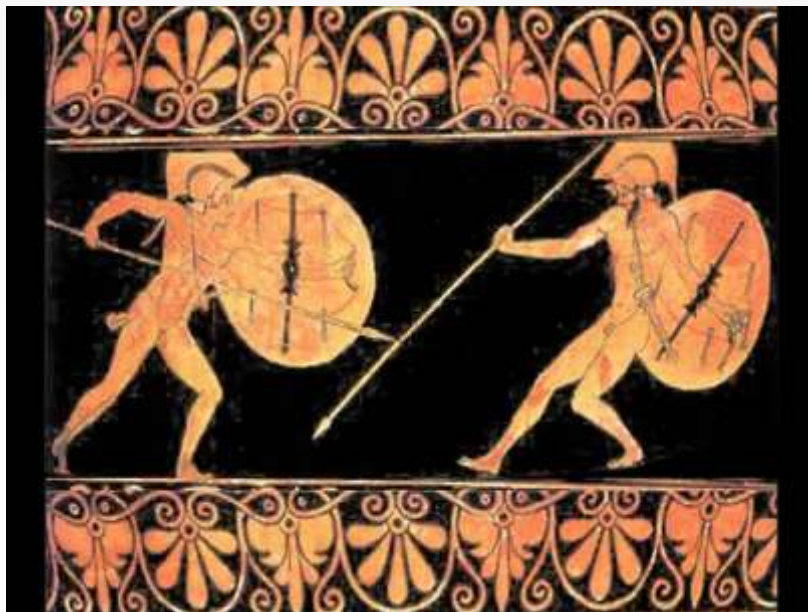
- **Naturalismus:** řecký člověk hledá cíl svého snažení především v životě vezdejším
- **Racionalismus, intelektualismus:** rozvoj intelektu, rozvoj rozumu, učí myslet
- **Estetika:** velký význam estetiky v řecké výchově, vnímání krásna organickou součástí řecké výchovy

- **Ilias & Odyssea**



■ Ilias & Odyssea

- Kultura bojovníků & kultura písařů (Achilles & Odysseus)



Hlavní směry řecké výchovy a vzdělávání

1. **gymnastické vzdělání** – cílem výcvik tělesný, zdrženlivost, sebeovládání (v gymnáziích, palestrách)



2. **músické vzdělání** – vzdělání ducha, vrcholí ve školách filozofických

Výchova a vzdělávání ve Spartě



- Výchova a vzdělávání orientováno na **přípravu tvrdých, otužilých a nelítostných bojovníků a poslušných občanů.**
- **Jedinec pod státním dozorem** již od narození.
- **Těžiště výuky** bylo v tělesných cvičeních a vojenském výcviku.
 - Hudba, zpěv a tanec měly za úkol dodávat této výchově potřebnou bojovou náladu.

<https://youtu.be/wOuycLaJ-s>

Čtení a psaní omezeno na minimum.

Organizace výchovy a vzdělávání

- **0-7 let:** rodina
- **7-18 let:** vých. státní, dítě přechází do vojenských cvičišť, zařazeno do tzv. il (houfů)

7-12 let: učili se střídmosti ve stravě, oblečení, bydlení, otužilost, tvrdé tresty, běh, skok do dálky, zápas, vrh oštěpem, diskem, zpěv+tanec, memorovali Homér. básně, zákony, čtení, psaní



Organizace výchovy a vzdělávání

- **12-15 let**
od 12 let tvrdší vých.
mohli si přilepšovat
krádežemi (nebyl-li
chycen, byl
pochválen)
- **15-18 let**
příprava pro boj,
mohli se zúčastňovat
hostin a poslouchat
hovor mužů
- **Dívky** – podobný
výcvik jako chlapci
(disk, oštěp, běh,
skok,...)



Organizace výchovy a vzdělávání

- **18-20 let:** *kryptie* – chlapci pobývali v přírodě (mimo společnost), opatrovali si sami prostředky k životu
- **20-30 let:** aktivní voják
- **30 let:** svobodný občan, mohl se ženit
- <https://youtu.be/Mo-QziDiznU> (Agogé)

https://youtube.com/watch?v=ZA1OET5ZpYk&feature=share&utm_source=EKLEiJECCKjOmKnC5liRIQ (Třídní schůzka)



Výchova a vzdělávání v Athénách



- **Cíl výchovy a vzdělávání:** harmonický rozvoj fyzické zdatnosti a estetické vytříbenosti s rozumovou a mravní vyspělostí

ideál krásy a dobra – **kalokagathia**

- vysoká úroveň vzdělání se týkala pouze mužů (svobodných občanů), postavení žen bylo horší než ve Spartě (povinnost starat se o rodinu).
- Velký význam připisován rodině, ale současně dochází i k rozvoji školního vzdělávání.



Organizace výchovy a vzdělávání

- **0-7 let:** výchova v rodině
- **7-14 let:** elementární vzdělávání
 - Škola gramatická a kitharická
 - (jazykové vzdělání, znalosti počtů)
- **14-16 let:** škola zápasnická – *palaistra*
 - Cvičení v pětiboji
- **16-18 let:** *gymnázia*
- **18-20 let:** *efebie*
 - Příprava na vojenskou službu.



Sofisté

- **cíl výchovy a vzdělávání...**

... poskytování takové výchovy a vzdělávání, které není určeno pouze pro správu domácnosti, ale je i přípravou pro politickou kariéru

- Respektují a akcentují především osobnost, její síly a potřeby.

- Jde o soukromé školy.



- nižší: ústup gymnastiky před intelektuálním vzděláváním, geometrie, aritmetika, didaktická poezie, jemnější ráz výchovy
- vyšší: studium literatury po stránce formální gramatické, rétorické, dialektika, logika, technické znalosti, taktika, strategie



- <http://www.schooltube.com/video/f8836a3434a31a97579b/HORRIBLE-HISTORIES-W/>

Alexandrie

- r. 312 zde založeno Ptolemaiem Filadelfem
Museum – ústav, kde se údajně 100 učenců věnovalo vědecké práci
- **zaměření výzkumů:** vznikla zde Ptolemaiova zeměměřná soustava, geografické a přírodovědné výzkumy Archimédes – zakládá statiku; matematika, geometrie, vznik 1. výkladů písma – formulují se zde principy prvotního křesťanství



Sedmero svobodných umění

slučuje se 7 předmětů

- **nižší 3:** gramatika, rétorika, dialektika (středověké trivium)
- **vyšší 4:** aritmetika, geometrie, astronomie, musika (středověké kvadrivium)



Výchova a vzdělávání v antickém Římě



Charakter římské výchovy a vzdělávání

- praktičtější ráz
- řečnictví a právo
- tělesná výchova zpočátku rovněž významná (zřetel k válečným potřebám)



- **rodina** zpočátku (před styky s Řeckem) **jediná „škola“**
- **cílem:** výchova v ctnostech shrnutých pod pojmem **virtus (mužnost)**

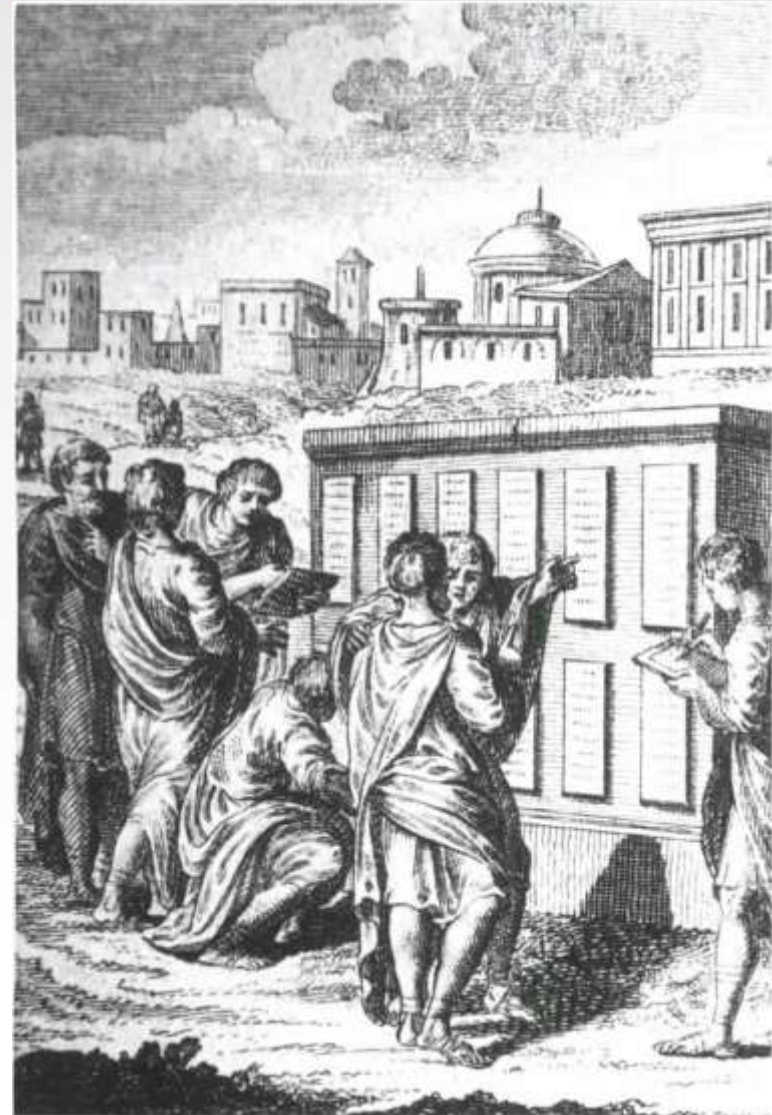
otec

učí praktickým obratnostem a TV,

matka

základní vzdělání chlapců i dívek (čtení, psaní, počty, zpěv náb. chorálů, memorování zákonů 12 desek

otec + ostatní starší muži obstarávali i vojenskou výchovu



■ Po dobytí Řecka v důsledku příchodu řeckých otroků vznikají první školy.

■ Vznik školního systému:

- 1) školy elementární
- 2) školy gramatické
- 3) školy řečnické



No books
The book would soon be used from papyrus scrolls. They would write on wax-coated wooden boards, or even on old pieces of pottery, using wooden sticks.

Greek teacher
The teacher would often have a great respect for his Greek students and history. Some of those were slaves brought from Greece by Roman soldiers, while others were free men.



Personal slaves
The school children had their own personal slaves. The slaves would escort them to school in the morning and take their belongings back in the afternoon.

No girls allowed
Rome was dominated by men, so most girls didn't go to school. Instead, they were taught at home by their families, but this changed slowly.

Most children finished school at 12 years old



Mostly poor students, not even the teacher

Small class
Each school would only have about 10 students. They were housed in a private house on a small street in the city. The classroom was probably not very big, either.

- **7-11/12: elementární škola**

- soukromé
- obsah: čtení, psaní, počítání, ludus=hra, zákony 12 desek

- **12-16: vznikají vyšší školy (gramatické školy), zde vyučují grammatici (litterati), synové svobodných občanů studium literatury, hudba, geometrie, astronomie, základy filosofie**

- objevují se **řečnické školy**
obsah: filosofie, věda, kultura



Římské císařství a výchova

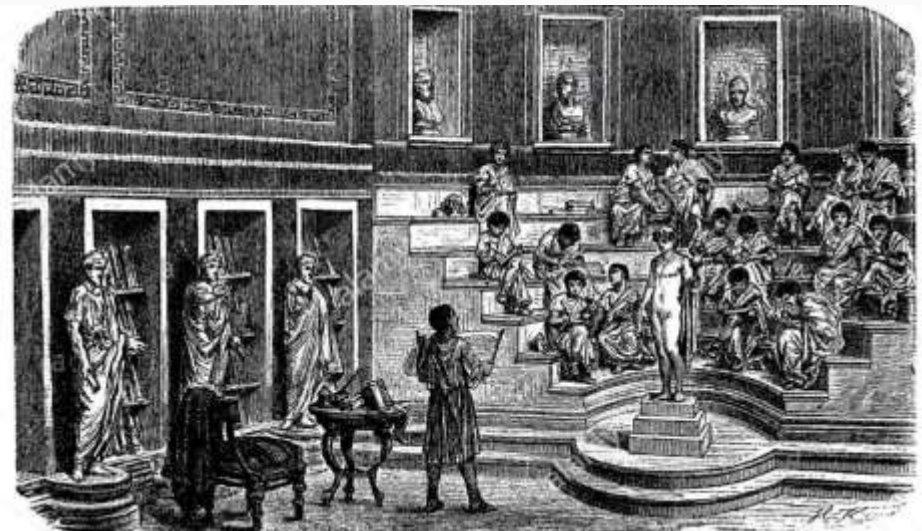
- **element. školy** zůstávají (neučili se zákonům 12 desek, učili se částem Odyssei)
- **gramatické školy** rozděleny – latinské ústavy a řecké ústavy



- **rétorské školy** – zůstávají vrcholem vzdělání, příprava pro veřejná a úřednická povolání;

Ale: ulpívalo příliš na vnější formě, hlavní slovní a stylová virtuosita, žáci se tu moc nevychovávali – pouze mechanicky osvojovali potřebné vědomosti a dovednosti;

- gymnastika upadla zcela – mládež se oslabila



■ vyšší odborné školy

zvláště právnické, lékařské, architektura, ... **snad zárodek univerzit**,
roste počet vyšších úředníků, nejenom rétoři jsou potřeba, ale i další
odborníci

Novinky

- zakládání knihoven
- stát začíná zvětšovat svůj vliv na školství - to umožněno také tím, že se římské rodiny se staraly o výchovu stále méně



císař **Vespasianus** (69-76 n.l.)

- systematická příprava římských správních úředníků
- **vyplácel učitelům mzdu** – závislost učitele na režimu
- první placený rétor Quintilianus

Literatura ke studiu

- Cipro, M. (1984). *Průvodce dějinami výchovy*. (1. vyd., 579 s.) Praha: Panorama.
- Štverák, V., & Kučera, Z. (1999). *Chrestomatie z dějin pedagogiky*. (1. vyd., 491 s.) V Praze: Karolinum.
- Jůva, V., & Jůva, V. (2007). *Stručné dějiny pedagogiky*. (6., rozš. vyd., 91 s.) Brno: Paido.

Děkuji za pozornost.